

Els valors culturals de les Gavarres i l'Ardenya

Si importants són els valors naturals de les Gavarres i l'Ardenya, no ho són menys els seus valors culturals. L'home ha viscut des dels temps més recuats en aquests massissos, aprofitant-ne els recursos naturals. L'empremta que ens ha deixat d'aquesta ocupació històrica constitueix avui en dia un patrimoni molt important.

Entre els testimonis més antics d'ocupació humana hi han les troballes d'època Epipaleolítica al massís d'Ardenya com el jaciment de Sant Benet. De la presència de l'home a l'etapa del **Megalitisme** (3.000-1.500 a.C.) en tenim moltes manifestacions. Aquests monuments funeraris, representats tant per petites cistes megalítiques, com per grans sepulcres o dolmens, estan agrupats geogràficament en tres àrees: a Fitor, a Romanyà i a Calonge. Cal destacar per les seves dimensions els dolmens de La Cova d'en Daina a Romanyà de la Selva, i el Cementiri dels Moros a Torrent (d'aquestes dimensions només n'hi han 7 en total coneguts a Catalunya). A Calonge també hi ha coves d'enterrament.

Dels **ibers**, que s'instal·laven lluny de la costa i en emplaçaments defensius, tenim restes de poblats a l'entorn del massís de les Gavarres: poblat ibèric de Quart, poblat de Planabasarda a Santa Cristina d'Aro, de

Castellbarri a Calonge.

Els **romans**, també s'instal·laren en diversos sectors baixos del massís. Els primers pendents eren llocs molt adients perquè es podia disposar de les millors terres pel conreu, però també de la proximitat del bosc per l'aprofitament forestal. L'interior del massís dificultava en canvi l'assentament humà per la seva vegetació massa densa, només hi havien alguns assentaments en algunes clarianes, com Romanyà de la Selva. Són antics assentaments romans molts dels nuclis actuals de l'entorn del massís: Solius, Bell-lloc i

Fenals a la Vall d'Aro; el Collet i Torre Valentina a Calonge; Mont-ràs i Vall-llobrega al corredor de Palafrugell; Sant Climent, Sant Pol i Corçà cap a La Bisbal. També a Celrà s'han trobat restes romanes.

També es conserven encara avui en dia restes de camins romans. La ruta romana entre La Selva i l'Empordà travessava les Gavarres per Romanyà i baixava a la plana per Calonge. Cal tenir present que tant la Vall d'Aro com el corredor de Palafrugell, on avui estan les vies de comunicació, estaven ocupats per aiguamolls. El "camí d'Empúries" passava per la vall del Rissec i, per

Madremanya, Sant Martí Vell i Celrà, anant a enllaçar amb la Via Augusta vers el Congost del Ter. S'en poden veure encara avui alguns trossos empedrats.

Amb la consolidació del domini carolingi, durant els segles IX i X, s'anaren formant alguns llogarets pagesos organitzats en parròquies: Sant Martí de Montnegre a Quart, i en altres municipis Santa Coloma de Fitor, Sant Cebrià de Lledó, Sant Cebrià dels Alls, Santa Pellaia, Sant Pol de la Bisbal, Sant Martí de Romanyà, Santa Maria de Bell-lloc, Sant Joan de Salelles. Un considerable nombre de temples preromànics i d'estil romànic són testimoni d'aquesta antiga ocupació.

De l'**època medieval** (s. X-XIII) tenim una bona representació de castells: a Quart el de Palol d'Onyar, també el de Cruïlles, el de Calonge, el de La Bisbal, el de Benedormiens, el de Celrà, tots ells situats a les primeres estribacions de les Gavarres. Els monestirs també foren importants. La més gran i poderosa casa monàstica fou l'abadia benedictina de Sant Feliu de Guíxols, situada a les estribacions del massís de l'Ardenya. Les seves possessions s'estenien per la Vall d'Aro i les vessants i les valls de les Gavarres, on hi hagué el petit priorat de Santa Maria de Vallvanera. L'altre monestir també benedictí important fou el de Sant Miquel de Cruïlles, situat a les estri-